

Christian IV's bilager på Haderslevhus 1597

Af Vald. Andersen

Mens den meget berømte kroningshøjtidelighed for kong Christian IV i København 1596 havde været præget af stor udadventt festivitas, kom brylluppet med *Anna Cathrine*, datter af kurfyrst Joachim Friederich af Brandenburg, ikke til at give nogen større genklang i historien. Brylluppet blev henlagt til Haderslevhus, hvor vielsen fandt sted den 27. november 1597. Valget af dette sted, uden for selve kongeriget, kunne have sine rent praktiske grunde. Bruden kom sydfra, en del af bryllupsgæsterne givetvis også. Det ret nye slot, også kaldet *Hansborg* efter hertug Hans d. ældre, der havde bygget den første del af slottet, har utvivlsomt kunnet danne en værdig ramme om bryllupsfesten, og Haderslevhus var jo på en måde kongefamiliens foretrukne opholdssted, et datidens Fredensborg, hvor man flere gange havde været samlet til familiefester. Det kunne vel også tænkes, at den unge konge, der jo ikke savnede selvstændig tankegang, valgte Haderslevhus, fordi han ønskede sit bryllup fejret efter sit eget hoved, også hvad angik de indbudte gæster.

Alt tyder på, at det lykkedes Christian IV at give sin bryllupsfest en ret privat karakter, så privat, at praktisk talt ingen oplysning herom slap over i de historiske annaler. Hvor mange og hvem, der i disse novemberdage 1597 besøgte Haderslev, vides ikke. Denne manglende oplysning har vel været grund til, at dette kongebryllup er blevet opfattet som en ret stilfærdig og i sammenligning med tidligere kongelige fester en temmelig tørtmundet affære. Denne opfattelse synes ikke bekræftet af amtsregnskaberne, der kaster et vist lys over den økonomiske side af kongebrylluppet.

»Indtægt af levende dyr og al slags anden proviant og varer fra andre kongelige amter, som behøvedes til Kongl. Majst.' og andre fremmede herrers afspisning:

20 november modtaget fra København ved skipper Erich Bagge på Kongl. Majst.' skib *Uglen*: Sild 4 læst, skånske sild 2 læst, laks 2 læst, ål 3 tdr., bergfisk 2 tdr., hvilling 6000 stk., flynder 8000 stk. Desuden mindre partier af rokke og nordlandsfisk.

Skipper Oluf Mønbo på skibet *Rosen* bragte 217 sider spæk, der vejede 18 skippund 7 lispund 1 pund (1144 kg). Skipper Oluf Christensen på skibet *Vintapper skude* kom med 200 sider spæk, som vejede 130 skippund 4 lispund. På skibet *Königinn* bragte skipper Andreas Michelsen 100 sider spæk, 1 læst smør, 3 tdr. ål, 8 tdr. tælle.

Modtaget ved kgl. tolder Severin Ingemann: 4 læst hvedemel, 32 tdr. æbler, 20 skok kabudskål (dvs. hvidkål o.a. hovedkål). Modtaget af Gregers Bang, forrider og kgl. tolder, 1 læst hvedemel. Modtaget af Hans Tonnisen, amtsskriver på København slot, 12 lispund voks. Modtaget af hr. hofmester Ancher, som han havde ladet sende til Haderslevhus, 3 stykker engelsk klæde«.

Skipper Andreas Severinsen på skibet *Hanen* kom med 130 tylt deller (dvs. tømmerstykker) hentet på Aggørshus i Norge, hvortil de senere skulle leveres tilbage. Ligeledes bragte skipper Jens Aalborg en last deller på et af kongens skibe.

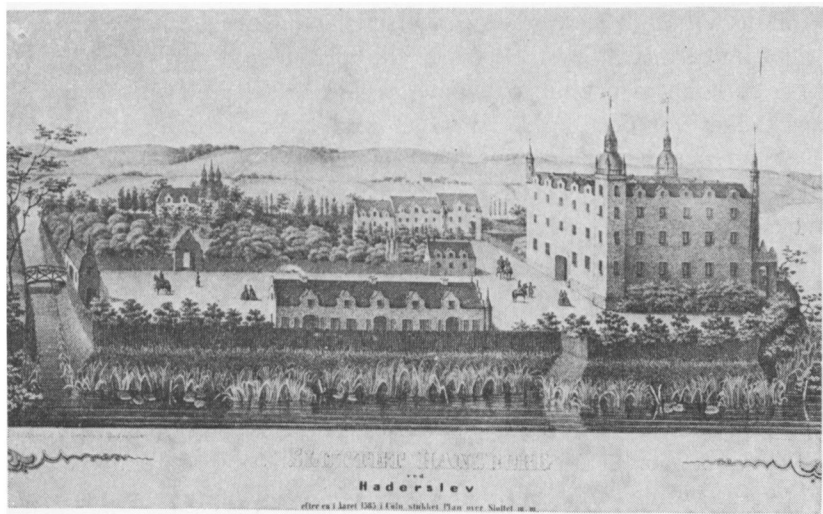
Efter sædvanlig praksis, når der holdtes en sådan kongelig fest, måtte andre af landets len præstere forskellige leverancer. Fra Hagenskov leverede lensmand Erik Hardenberg 20 okser, 149 lam og 500 tdr. havre. Lorentz Brokkenhus på Nyborg slot sendte 20 okser, 153 lam, og 500 tdr. havre. Fra Hindsgavl, lensmand Preben Bille, indkom 10 okser, 52 lam og 500 tdr. havre. Fra Rugaard leverede Knud Brahe 6 okser, 42 lam og 300 tdr. havre. Odensegaard, hvor Knud Rud var lensmand, leverede 20 okser, 192 lam, 522 tdr. havre. Dronningborg, hvor Eske Brok, der året før var blevet rigsråd og siden fik sig mangan god rus i Kgl. Majst.s selskab, var lensmand, placerede sig ved denne lejlighed på en smuk førsteplads ved at levere 30 okser, 100 lam og 36 Randers-laks. Knud Brahe på Havreballegaard sendte 20 okser og 181 lam. Fra Silkeborg leverede Frantz Rantzau 20 okser og 140 lam. Niels Skram på Bygholm tegnede sig for 15 okser og 100 lam.

»Summarum modtaget fra andre len:

Hvedemel 5 læst (120 tdr.), havre 2329 tdr., okser 161 stk., lam 1147 stk., spæk 457 sider, smør 3 læst, sild 6 læst, torsk 2 læst, nordlandsfisk 3000 stk., laks saltet 2 læst, laks røget 36 stk., ål 6 tdr., bergfisk 2 tdr., byggryn 6 tdr., eddike 20 tdr.»

Da der normalt hvert år leveredes og indkøbtes betydelige mængder af ovennævnte naturalier til slottet, må det anførte nærmest betragtes som et supplement til de forhåndenværende beholdninger. Det særlige forbrug ved bryllupsfesten lader sig derfor ikke nøjagtigt påvise i regnskabet, men en sammenligning mellem bryllupsårets regnskab og det forudgående års giver dog et indtryk af merforbruget.

1595/96		1597/98
humle	1561 skæpper	2.984 skæpper
smør	12 ¹ / ₂ læst	16 læst 1 tdr.
honning	27 ¹ / ₂ tdr.	29 tdr.
okser	128 stk.	411 stk.
bøller	2 stk.	2 stk.
svin	3112 stk.	3.059 stk.
får, lam	1277 stk.	4.159 stk.
gæs	727 stk.	2.239 stk.
høns	804 stk.	6.057 stk.
æg	65 ol	560 ol
spæk	243 sider	1.091 sider
svinehoveder	122 stk.	622 stk.
svinerygge	156 stk.	633 stk.
oksekød	47 kroppe	344 kroppe
fårekød	253 kroppe	2.959 kroppe
gåsekød	132 kroppe	1.400 kroppe
husøl	4 læst 2 tdr.	155 læst 4 tdr.
sild	8 læst 1 tdr.	15 læst 1 tdr.
torsk	2 læst 1 tdr.	8 læst 8 tdr.
ål	10 tdr.	1 læst 3 tdr.
laks	4 tdr.	2 læst 9 tdr.
bergfisk	4 tdr.	6 tdr.
skuller	30.750 stk.	49.300 stk.
hvilling	11.300 stk.	29.800 stk.
rokke	1.100 stk.	2.200 stk.
eddike	6 tdr.	6 læst 8 tdr.
lyneborgsalt	18 tdr.	5 læst 1 tdr.
grov salt	40 tdr.	14 læst
gryn	101 skæpper	362 skæpper

*Haderslevhus slot, også kaldet Hansborg, blev opført af hertug Hans i årene 1557–85 og nedrevet igen i 1666. Postkort fra 1800-tallet efter litografi af M. Dernen, Haderslev. Forlægget har været et stik fra 1585.
(Historiske samlinger for Sønderjylland)*

Sidstnævnte post, omfattende boghvede-, byg- og havregryn, viser et mere end tredobbelt forbrug, der dog næppe afslører »de fornemme herrer« som store grødspisere, men mere tyder på, at der ved festen har været et betydeligt opbud af »gemene folk«, der skulle afspises. Til de mere prominente gæster var der yderligere: 24 tdr. rostockerøl, 740 nordlandsfisk, 36 røgede laks, 1 td. makrel, 46 hollandske oste samt 4 læst æbler.

Forbruget af *vin* ved bryllupsfesten figurerer ikke på regnskabet. Det betyder formodentlig, at den kongelige vinkælder, som fandtes på slottet, var kongens private gebet, hvilket vel kunne have sine grunde. Heller ikke det sædvanlige glasknuseri, som plejede at forekomme ved Christians IV's fester, er nævnt. Dog bemærkes: »Boeschaff, som udi Kongl. Majst.s hogtides brøllup skal være bortkommen: Tinfade 70 stk., tintallerkner 150 stk., 1 kobberkedel, rummede 1 fjerdingkar, 7 rotwandes duge, 8 puder, 17 håndklæder, 85 par lagener af forskellig finhed osv.«

Som det vil ses af foranstående oversigt, kunne det nær være kommet til at knibe med svinestegen til brylluppet. Herom skrives: I anledning af kongens bryllup på Haderslevhus var der blevet mangel på spæk. Der var derfor ikke sket den sædvanlige fedning af svinene. De slagtetjenlige var dog leveret og slagtet. Nu skulle alle, der plejede at levere magre svin (efter jordebogen skulle der årlig leveres 2331 magre svin til Haderslevhus) i stedet levere et fedt svin, idet et sådant gjaldt for tre magre svin. Det kan tilføjes, at denne svineleverance var stærkt afhængig af årets rigelighed af olden.

Selv om den anførte leverance af spisevarer til brylluppet synes at være betydelig, foretoges dog en yderligere inddækning for, at intet skulle mangle. »Til Kongl. Majst.s bilager og de fremmede herrers afspisning indkøbt varer hos Haderslev borgerskab, såsom får, lam, høns og æg, for 2324 dlr.« En af de største leverandører var Hans Petersen. Denne udgiftspost var ikke ubetydelig efter datidens forhold, og endnu i regnskabet for 1598/99 var gælden ikke betalt. Et særligt lyspunkt for byen måtte det dog være, at kongen i anledning af sit bryllup – over regnskabet – gav »den Armen zu Hadersleben« 200 dlr.

Endelig: »Anno 97 er overantwortet Dronningen, min nådigste dronning Sophia, som hendes kgl. Majst. har ladet lave til Kongl. Majst.s brudeseng, 1 stor underseng, 2 dun deckner, 2 hoveddyner, og 2 hovedpuder, forbrugt 12 tdr. dun.«

KILDE

Haderslevhus amtsregnskaber 1595 f, Rigsarkivet.

Til de anførte naturalleverancer er dog at bemærke, at lenene og de kgl. slotte også solgte fra lagrene til private. Dette gjaldt også Haderslevhus.